

**Rád se opíral o propast.
Ivan Vojtěch (27. 11. 1928 – 27. 2. 2020)**

■ Jan Pirner

Dva týdny před vypuknutím světové pandemie zemřel jeden z nejinspirativnějších muzikologů a pedagogů, profesor Ivan Vojtěch. Tato výjimečná osobnost české muzikologie modelovala po více než půlstoletí tento humanitní obor z celé řady pozic a zanechala v něm výraznou stopu. Vojtěchovi se dařilo povyšovat vědu na umění, složité analýzy proměňovat ve čtivý detektivní román a své názory prezentovat jako jedinečný gejzír pečlivě zformulovaných vět.

Ivan Vojtěch absolvoval reálné gymnázium v rodných Boskovicích (1939–47), po maturitě jej přilákaly obory hudební věda a estetika na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde byl žákem Jana Racka a Bohumíra Štědroňe (1947–49) a zároveň v téže době studoval na brněnské konzervatoři hru na violoncello u Ferdinanda Švandy (1948–49). Ve studiích pokračoval v Praze u Mirko Očadlíka, Antonína Sychry a Jana Mukařovského na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Byl to zejména profesor Sychra, který Vojtěcha v počátcích jeho vědecké kariéry ovlivnil svými strukturalistickými studiemi. Doktorský titul získal v roce 1953 obhajobou dizertační práce věnované otázce obsahu a formy v programní hudbě. Ještě za studií začal jako asistent pedagogicky působit na hudební fakultě Akademie múzických umění v Praze (1950–51), několik let potom vyučoval dějiny hudby a estetiku na Janáčkově akademii múzických umění v Brně (1953–60), od února 1961 začal vyučovat jako externí vědecký aspirant na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Přednášel zde dějiny hudby 20. století a vytvořil ze svých studentů slibně se rozvíjející badatelský tým zabývající se dílem Bedřicha Smetany (Marta Ottlová, Milan Slavický ad). Jeho snažení přervala až normalizace, v roce 1974 byl z fakulty z politických důvodů propuštěn a byla mu zakázána publikační činnost. Po vyřazení z fakulty působil Vojtěch ve svobodném povolání, v letech 1987–90 byl vědeckým pracovníkem Kabinetu pro studium českého divadla. K pedagogické práci se vrátil znovu až po převratu – v červnu 1990 se habilitoval prací *Literární pozůstalost Arnolda Schönberga*, profesorem pro obor dějiny hudby se stal v květnu 1995. Mezi lety 1990–99 znovu vyučoval na Filozofické fakultě UK předměty související s hudbou 20. století. V obou obdobích své pedagogické dráhy vedl řadu diplomových (např. Radmila Habánová, Jan Kachlík, Ondřej Maňour, Petra Simbartlová, Cyril Šálek, Zuzana Vojtěchová) a kandidátských prací (např. Mikuláš Bek, Pavel Kordík, Milan Slavický, Vladimír Zvara), jejichž autory velmi často osudově ovlivnil a přitáhl k vědě. V letech 1999–2002 byl po Ivanu Poledňákovi ředitelem Ústavu pro hudební vědu Akademie věd České republiky, kde následně působil až téměř do své smrti jako emeritní vědecký pracovník a rovněž laskavý a chápavý konzultant.

V počátcích své vědecké kariéry se Vojtěch profiloval také jako knižní redaktor, editor a překladatel, podílel se na projektu edice Klasikové hudební

vědy a kritiky, v níž vyšly významné práce českých i zahraničních osobností oboru, dal dohromady několik jejích svazků (Liszt, Schumann, Stasov, Asafjev), po více než čtyři desetiletí se podílel na vydávání souborného díla Arnolda Schönberga (Arnold Schönberg-Gesamtausgabe). S touto edicí začal spolupracovat v roce 1967, v sedmdesátých a osmdesátých letech zpracovával Schönbergovu literární pozůstalost. Právě tato práce ho zachránila v době normalizace v nelehké zdravotní i finanční situaci. Připravil k vydání skladatelovy dopisy, úvahy, projevy a jiné dokumenty, současně se jako člen ediční rady podílel také na některých notových svazcích.

Významné bylo Vojtěchovo působení na různých redakčních postech. Nejprve působil jako člen redakční rady a tajemník původně Helfertových sborníků *Musikologie* (1955–58), na něž později navázal časopis *Hudební věda* (od 1964), byl stálým kritikem *Literárních novin* (1956–68), pražským dopisovatelem časopisu *Ruch muzyczny* (1958–59), redaktorem a členem redakční rady časopisu *Divadlo* (1960–70), kde společně se svojí manželkou Janou Patočkovou spoluvytvářeli toto jedinečné a v té době mimořádně kvalitní periodikum. Důležité bylo rovněž jeho působení v *Hudebních rozhledech* – po příležitostné spolupráci působil jako člen redakční rady (1954–65), na konci šedesátých let byl jejich šéfredaktorem (1969–70). Po nucené přestávce v době normalizace byl v redakčních radách časopisů *Estetika* (1991–2006) a *Hudební věda* (1999–2013), jehož byl také editorem (1999–2002). Mimo zmíněných periodik přispíval také do *Kultury*, *Lidových novin*, *Orientace*, *Svobodných novin* aj.

Vojtěch byl členem několika společností a výborů – Umělecké besedy, Svazu československých skladatelů (1949–70), působil ve výboru Pražského jara (1960–70), byl členem Mezinárodní společnosti pro hudební vědu. Za svoji badatelskou činnost získal dvě ocenění – pamětní medaili rektora Univerzity Karlovy (1998) a na návrh vedení Etnologického ústavu AV ČR také čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách (2008).

Vojtěchovo vědecké dílo je zaměřeno k hudbě 19. a 20. století a hudební estetice. Z českých skladatelů psal nejvíce o Antonínu Dvořákovi, Svatopluku Havelkovi, Leoši Janáčkovi, Bedřichu Smetanovi či Vladimíru Sommerovi, ze zahraničních patřili mezi jeho nejoblíbenější Arnold Schönberg, Sergej Prokofjev a Igor Stravinskij. Dlouhodobě se věnoval také překladu – překládal práce ruských kritiků a spisovatelů (Gorkij, Kremlev, Nestěv), zvláštní pozornost věnoval textům Theodora Wiesengrunda Adorna, Waltera Benjamina a Arnolda Schönberga – v šedesátých letech přeložil výbor ze skladatelových dopisů, v devadesátých letech vydal překlad Schönbergovy knihy *Styl a idea*.

Vojtěch patří mezi přední české muzikology druhé poloviny 20. století, kteří svou prací významně ovlivnili hudebně vědné bádání nejen doma, ale i za hranicemi. Svými názory polemizoval s několika generacemi muzikologů a nejednou musel pro obhajobu svých stanovisek velkou dávkou osobní statečnosti. Ostatně právě důraz na samostatné kritické myšlení a tvůrčí dialog patřil k Vojtěchovým základním denním potřebám.

Odešel elegantní muž ušlechtilého až aristokratického zjevu, vysoce položeného hlasu a vytříbeného humoru, člověk s jasným názorem a bystrým myšlením vzbuzujícím respekt, náročný diskutér a zejména velkorysá osobnost, která se mnohokrát za svůj život neváhala postavit za kvalitní vědu i proti mocnějším protivníkům. Na rozdíl od některých svých vrstevníků si Vojtěch rozuměl s kolegy o několik generací mladšími, byl to vnitřně mladý člověk, který se až do svého pozdního věku dokázal radovat z nových věcí a naplno vnímat dynamický svět, který se za jeho dlouhý život mnohokrát od základů proměnil. Bude nám chybět nejen jako ryzí člověk, ale také jako nadšený muzikant celoživotně vyhledávající kontakt se živou hudbou.